

Impasse rond nieuwe EU Anti-discriminatierichtlijn

26 juli 2011

Miljoenen Europeanen niet beschermd tegen discriminatie

Een nieuwe Europese antidiscriminatie richtlijn moet een einde maken aan de uitsluiting en achterstelling van mensen vanwege hun leeftijd, seksuele oriëntatie, religie of handicap. Miljoenen Europeanen worden op grond van hun identiteit of persoonlijke omstandigheden gediscrimineerd op maatschappelijke terreinen als huisvesting, onderwijs, sociale voorzieningen of goederen en diensten. Helaas is er nog geen goede Europese wetgeving die dat verbiedt. Een nieuwe anti-discriminatierichtlijn (officieel aangeduid als EU-richtlijnvoorstel gelijke behandeling buiten arbeid) moet daarin verbetering brengen, maar besluitvorming daarover verloopt zeer moeizaam. Amnesty heeft de afgelopen jaren diverse publieksacties gevoerd en gelobbyt vóór spoedige totstandkoming van deze anti-discriminatierichtlijn. Onderhandelingen op Europees niveau zijn eind vorig jaar vastgelopen. Helaas.

Wettelijke bescherming is onvoldoende

De aanpak van discriminatie op grond van handicap, seksuele oriëntatie, religie en leeftijd schiet in veel Europese landen tekort: onder meer omdat er geen heldere en gelijkkluidend discriminatieverbod op deze grond is vastgelegd. Europese burgers blijven zo onbeschermd tegen discriminatie op belangrijke maatschappelijke terreinen. Zo kunnen homoseksuelen in bepaalde EU-landen geen hotelkamer krijgen, wordt Moslims in sommige landen huisvesting geweigerd en kan een kerngezonde zeventigplusser niet overal in Europa een auto huren. Ook discriminatie van mensen met een handicap is nog altijd een groot probleem. Er is geen Europese wetgeving die ingrijpt wanneer een restauranthouder iemand met een verstandelijke beperking weigert. Of een theaterzaal iemand in een rolstoel dubbel tarief rekent.

Politieke wil ontbreekt

Totstandkoming van een nieuwe antidiscriminatie richtlijn vereist de instemming van alle 27 EU-lidstaten. Sommige lidstaten zoals Duitsland hebben zich expliciet tegen het richtlijn voorstel uitgesproken.

Vertegenwoordigers van andere lidstaten houden zich afzijdig. En geen enkele regering maakt zich daadwerkelijk hard voor verbetering van de wettelijke bescherming tegen discriminatie.

Mensen zijn geen kostenpost

In Europees verband heeft Nederland zich lange tijd – terecht – gepositioneerd als voorloper in de strijd tegen discriminatie en voor gelijke behandeling. Nu het erop aankomt om het beschermingsniveau tegen discriminatie op grond van seksuele oriëntatie, religie, leeftijd en geslacht gelijk te trekken met de al beschermde gronden 'ras' en geslacht, werpt de Nederlandse regering in de onderhandelingen allerlei vragen en bezwaren op. Bezwaren van ogenschijnlijk vooral financiële aard. Amnesty International vindt dat kwestieus en is van mening dat mensen nooit als kostenpost mogen worden beschouwd.

En als er al naar kosten wordt gekeken, moeten ook de baten worden becijferd. Vooral omdat die heel groot kunnen zijn: meer volwaardige deelname van burgers aan de samenleving is niet alleen maatschappelijk gezien zeer wenselijk, het kan ook de kostendruk op steunmaatregelen aanzienlijk verlichten.

Ook woordvoerders van verschillende politieke partijen spraken over zware verplichtingen en mogelijk onaanvaardbare financiële consequenties.

Nederland kan én moet voortrekker zijn

De Nederlandse regering heeft naar eigen zeggen altijd een 'positieve grondhouding' gehad ten aanzien van de nieuwe richtlijn. Maar voor Amnesty is onduidelijk (gebleven) in hoeverre Nederland zich in de onderhandelingen daadwerkelijk hard maakte voor een spoedige totstandkoming van een nieuwe brede antidiscriminatie richtlijn. In informatie aan de Tweede Kamer en maatschappelijke organisaties hamerde de Nederlandse regering steeds maar weer op het belang van duidelijkheid over al (vrijwel) uitgekristalliseerde kwesties rondom terminologie en reikwijdte.

De weinig constructieve opstelling van de Nederlandse regering valt niet goed te verklaren - de huidige antidiscriminatie wetgeving in Nederland is immers op veel punten al in overeenstemming met wat het EU-richtlijnvoorstel op termijn verplicht. De opstelling van de Nederlandse regering is volgens Amnesty International bovenal problematisch omdat de regering daarmee het verkeerde signaal afgeeft aan EU-lidstaten die nog een inhaalslag moeten maken bij het op orde krijgen van hun wetgeving en beleid inzake discriminatie.

Wat zijn EU Richtlijnen nu precies?

Alle mensen zijn gelijk. Deze gedachte vormt een van de fundamentele waarden van de Europese Unie (EU). Het recht om niet gediscrimineerd te worden is vastgelegd in het EU Grondrechten Handvest en andere mensenrechten verdragen waar alle EU-lidstaten aan gebonden zijn.

Artikel 19 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie (VWEU) geeft de Europese Raad van Ministers – het hoogste orgaan in de EU - de bevoegdheid om maatregelen te nemen om discriminatie te bestrijden.

De Raad kan beleid maken en richtlijnen ontwikkelen. Antidiscriminatie richtlijnen moeten door nationale lidstaten omgezet worden in wettelijke maatregelen. En burgers in de EU kunnen zich daar vervolgens rechtstreeks op beroepen.

Helaas is het niet zo dat alle discriminatiegronden op alle maatschappelijke terreinen op dezelfde wijze en tegelijkertijd verboden zijn. Op het terrein van arbeid is momenteel alles goed geregeld: niemand mag een baan worden geweigerd vanwege zijn of haar geslacht, ras of etniciteit, godsdienst of levensbeschouwelijk overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele oriëntatie. Echter, waar het gaat om terreinen als sociale bescherming, gezondheidszorg, onderwijs en toegang tot goederen en diensten (bijvoorbeeld huisvesting en verzekeringen) heeft de EU alleen richtlijnen uitgevaardigd die discriminatie op grond van geslacht en ras of etniciteit verbieden.

Daarmee is de vreemde situatie ontstaan dat iemand volgens de richtlijnen van de Europese Unie een hotelkamer niet mag worden geweigerd omdat hij zwart is, maar wel vanwege zijn handicap. En hoewel niemand onderwijs kan worden ontzegd op basis van zijn of haar geslacht, beschermen de Europese richtlijnen iemand niet wanneer hij vanwege zijn seksuele oriëntatie de toegang tot een school wordt geweigerd.

Om dit verschil in wettelijke bescherming op te heffen ligt er nu een voorstel voor een nieuwe Europese richtlijn die lidstaten verplicht ervoor te zorgen dat burgers op alle terreinen gelijk worden behandeld. Deze richtlijn kan worden gezien als reparatiewetgeving: het heft de verschillen tussen de verschillende discriminatiegronden op en maakt duidelijk wat wel en wat niet mag als het gaat om het aanbieden van diensten en goederen, sociale bescherming en onderwijs.

Het voorstel voor de nieuwe brede richtlijn werd door het Europees Parlement in grote meerderheid gesteund. Daarmee heeft het echter nog geen kracht van wet: om in werking te treden, moet de nieuwe richtlijn unaniem worden aangenomen door de Raad van de Europese Unie, waarin de regeringen van alle lidstaten zijn vertegenwoordigd. En nu juist op dit niveau zijn de onderhandelingen tot stilstand gekomen. Helaas.